

TALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 19/2010 vp

Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran toimintakertomus vuodelta 2009

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 9 päivänä huhtikuuta 2010 lähettänyt talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran toimintakertomuksen vuodelta 2009 (K 3/2010 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- yliasiamies Mikko Kosonen, ohjelmajohtaja Antti Kivelä, ohjelmajohtaja Juha Kostiainen, ohjelmajohtaja Jukka Noponen ja rahoitus- ja talousjohtaja Magnus Sjöblom, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- toimialajohtaja Pia Harju-Autti, Tekes — teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus

- tutkimusprofessori Niilo Saranummi, Valtion teknillinen tutkimuskeskus VTT
- kaupunginjohtaja Tapani Mattila, Nokian kaupunki
- terveyspalvelujen johtaja Tuula Heinänen, Espoon kaupunki
- sosiaali- ja terveysasioiden johtaja Jussi Merikallio, Suomen Kuntaliitto
- johtaja Tarmo Lemola, Advansis Oy
- johtaja Kaisa Lähteenmäki-Smith, Net Effect Oy
- toimitusjohtaja Mikko Wirén, Pihlajalinna Oy.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet
— Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA
— Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

SITRAN TOIMINTA VUONNA 2009

Sitra uudisti toimintavuoden aikana strategiaansa asettamalla toimintansa päämääräksi kansalaisten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisen ja Suomen nousemisen kestävä yhteiskunnan kansainväliseksi esikuvaksi. Tarkoituksena on keskittyä jatkossa ennen kaikkea sellaisiin kansallisen tason systeemiin muutoksiin, joiden onnistunut läpivienti vahvistaa Suomen asemaa yhtenä maailman edistyksellisimmistä hyvinvointiyhteiskunnista. Myös Sitran keinovalikoima laajeni toimintavuoden aikana. Ohjelmatoinnin ohella toimintamuotoina ovat kokeiluhankkeet, kehitysohjelmat ja ns. tiedustelutoi-

minta, kuten ennakointi, selvitykset ja seminaarit. Näiden, osin uusien toimintatapojen avulla pyritään entisestään tehostamaan systeemisten muutosten eteenpäinvientiä.

Varsinainen ohjelmatoiminta käsitti toimintavuonna seuraavat hankkeet: Energiaohjelma (2008—2012), Koneteollisuuden kasvuohjelma (2008—2011) ja Kuntaohjelma (2009—2013). Vuonna 2009 on valmisteltu kahden uuden ohjelman käynnistämistä. Nämä ovat Maamerkit-ohjelma (2010—2013/14) ja Julkishallinnon johtamisohjelma (2010—2013). Päätökseen saa-

tiin vuonna 2004 alkanut Terveystieteiden ohjelma.

Sitra rahoittaa toimintansa pääosin oman peruspääomansa, mutta myös operatiivisen rahoitustoiminnan tuoton turvin. Talouden yleisestä laskusuhdanteesta huolimatta Sitran panostukset toimintaa tukeviin hankkeisiin nousivat hie-man (+8 %) vuoden 2008 tasoon verrattuna, ja panostusten arvioidaan kasvavan edelleen merkittävästi vuoden 2010 aikana. Sitra pyrkii jatkossa lisäämään sijoitustoimintansa volyyymiä ja vaikuttavuutta vahvistamalla liiketoiminnan kehitystä erityisesti ohjelmien alkuvaiheessa. Sitran peruspääoman markkina-arvo oli vuoden

2009 lopussa 679,3 miljoonaa euroa. Peruspääoman markkina-arvo on vaihdellut voimakkaasti osakemarkkinoilla tapahtuneiden heilahdusten johdosta. Sijoitusomaisuus tuotti toimintavuonna +14,6 %, kun tuotto edellisellä vuonna oli -19,8 %. Rahastosijoitusten osuus nousi 90 %:iin (vuonna 2008 osuus oli 20 %). Vuoden 2009 lopussa peruspääomasta oli sijoitettu osakkeisiin 41 %, korkoinstrumentteihin 52 % ja muihin kohteisiin 7 %. Tilikauden tulos kääntyi edellisen vuoden alijäämän (-101,2 milj. euroa) jälkeen positiiviseksi ylijäämän ollessa noin 6,6 miljoonaa euroa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Innovaatiojärjestelmän evaluointi

Suomen innovaatiojärjestelmästä tehtiin vuonna 2009 laaja kansainvälinen arviointi¹, jossa sivuttiin myös Sitran toimintaa. Havaintona oli, että Sitra on rakenneuudistusten katalysaattori- ja kokeilutoiminnallaan pyrkinyt vähentämään suomalaisen innovaatiojärjestelmän ongelmia. Sitran toiminta ja rooli on kuitenkin viime vuosina koettu vähemmän keskeiseksi, mikä saattaa osaltaan johtua Sitran viime vuosien toiminnan liiallisesta hajanaisuudesta tai puutteellisesta tiedotuksesta. Arviointipaneelin näkemyksenä kuitenkin oli, että Sitra tuo suomalaiseen järjestelmään vaihtoehtoisia ajatus- ja toimintamalleja sekä monipuolistaa rahoituskanavia. Sitralla on edelleen tärkeä rooli rakenneuudistuksen välineiden ja uusien toimintamallien kehittämisessä. Talousvaliokunta toteaa, että sen saama selvitys tukee evaluoinnin havaintoja. Sitran kaltaiselle ketterälle muutosvaikuttajalle ja riskinottajalle on tarvetta kansallisessa innovaatiojärjestelmässä. Joiltakin osin Sitran käytännön toimintatavat kaipaavat kuitenkin kehittämistä.

¹ Evaluation of the Finnish National Innovation System, 28.10.2009

Sitran toiminta

Sitran strategisena päämääränä on kansalaisten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen ja Suomen nouseminen kestävästi yhteiskunnan kansainväliseksi esikuvaksi. Edellä mainittu tavoite ja toisena keskeisenä tavoitteena oleva systeemisten muutosten mahdollistaminen kattavat laajan kirjon yhteiskunnan eri toimintoja. Noin 6 vuotta käynnissä ollut ohjelmatoiminta muodostaa Sitran toiminnan ytimen. Se koostuu nykyisellään toisistaan suhteellisen erillisistä ja runsaasti erityisosaamista edellyttävistä hankkeista. Uuden strategiansa mukaisesti Sitra pyrkii jatkossa tiivistämään ohjelmien keskinäistä yhteistyötä. Lisäksi on tehostettu ennakoittoa sekä lisätty lyhytkestoisempia kehitysohjelmia ja kokeiluhankkeita.

Sitra on saanut kiitosta kyvystään visioita ja irtautua vanhoista ajattelutavoista. Sitä on pidetty myös tehokkaana verkostoijana. Toisaalta on todettu, että Sitran hankkeiden tavoitteet ovat korkealla, mutta hyödynnettävät tulokset ovat jääneet osin vähäisiksi. Talousvaliokunta toteaa, että jo Sitran ohjelmatoimintaa aloitettaessa oli tiedossa, että Sitran roolina on kyseenalaistaa totuttuja toimintatapoja, visioita uusia ja käynnistää uudistushankkeita, kerätä toimiva verkosto sekä löytää hankkeelle jatkaja ja päätöksensäattaja. Saadun selvityksen perusteella

vaikuttaa siltä, ettei jatkajia ole riittävässä määrin löytynyt. Hankkeiden visioinnin ja toteutuksen rajapinnan kehittäminen edellyttää mitä ilmeisimmin jatkotyöstämistä. Toisaalta valiokunta haluaa painottaa, että Sitran toimintaan liittyy olennaisesti kyky ottaa riskejä. Tämä tarkoittaa, ettei kaikkien hankkeiden voi olettaa johtavan suuriin läpimurtoihin. Toisaalta, mitä suuremmat ovat taloudelliset ja ajalliset panostukset, sitä suuremmat ovat myös odotukset näin saavutettavista tuloksista.

Esimerkiksi päättynyt Terveystieteiden ohjelma osoitti, ettei Sitralta puutu riskinotto-kykyä ja halua tarttua rakenteellista uudistamista edellyttäviin hankkeisiin. On kuitenkin tarkoin analysoitava, antaako ohjelmajoinen lähestymistapa nykyisellään riittävän instrumentin käsitellä pitkäkestoisia, toteutukseltaan hankalia ja aikaa vieviä uudistuksia. Terveystieteiden ohjelma pureutui erittäin laajaan ongelmakokonaisuuteen, josta Sitran suhteellisen lyhytkestoisien ohjelmien osuus saattoi kattaa vain yksittäisen osa-alueen. Oikeiden keinojen löytäminen ja yksittäisten uudistusten nivominen kokonaisuudistukseen edellyttävät kuitenkin koko problematiikan hallintaa. Tämä puolestaan edellyttää tiivistä yhteistyötä kokonaishankkeen toteuttajien kanssa. Tämän yhteistyön toimivien muotojen kehittäminen edellyttää lisäpanostusta kaikilta osapuolilta. Valiokunta painottaa, ettei yhteistyön tarve kohdistu vain hankkeiden aloituksen koordinointiin, vaan myös operatiivinen toiminta edellyttää aktiivisuutta kaikilta osapuolilta.

Sitran arviointi

Sitran toiminnasta on aiemmin tehty yksittäisiä ohjelmakohtaisia arvioita. Ne voivat kuitenkin muodostaa vain osan arviointitarpeesta. Parhaimmillaan onkin käynnistymässä Sitran hanketoiminnan kokonaisarviointi, jonka kuluessa on tarkoitus arvioida, tekeekö Sitra oikeita asioita ja tekeekö se niitä oikein. Arvioinnin kohteena on

Sitran viimeisen 10 vuoden aikainen toiminta. Arviointi valmistuu keväällä 2011. Talousvaliokunta toteaa, että arvioinnilta edellytetään läpinäkyvyyttä ja riippumattomuutta. Arvioinnin tulee antaa pohjaa Sitran tulevan toiminnan suunnittelulle ja tehokkaimpien toimintatapojen käyttöönotolle ottaen huomioon innovaatiojärjestelmämme muut toimijat. Edellä jo esille tuodun lisäksi on aiheellista analysoida, miten Sitran think tank -tyyppinen toiminta yhdistetään konkreettisiin hankkeisiin siten, että tulokset ovat mahdollisimman hyvin hyödynnettävissä. Samoin on tarpeen arvioida, edellyttävätkö runsaasti ulkopuolista erityisosaamista vaativat hankkeet muutoksia Sitran organisaatioon. Valiokunta pitää tärkeänä, että arvioinnin tulokset julkaistaan ja niiden pohjalta käydään avoin keskustelu eri sidosryhmien kanssa. Varsinaisten johtopäätösten tekeminen kuuluu Sitran hallintoelimille.

Lopuksi

Sitra on joutunut vuosien mittaan uudistumaan useaan kertaan olosuhteiden muuttuessa. Lainoja ja tukia myöntäneestä rahastosta on muotoutunut aktiivinen visioija ja muutoshankkeiden käynnistäjä. Sitran itsenäinen rooli antaa tähän erinomaisen mahdollisuuden. Talousvaliokunta katsoo, että vain avoimen vuorovaikutuksen kautta Sitra voi löytää paikkansa sellaisena muutosagenttina, jota rakennemuutoksen keskellä oleva Suomi 2000-luvulla tarvitsee.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton,

että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta, mutta eduskunta korostaa, että Sitran tulee ottaa toiminnassaan edellä todettu huomioon.

TaVM 19/2010 vp — K 3/2010 vp

Helsingissä 8 päivänä lokakuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jouko Skinnari /sd	Eero Lehti /kok
vpj.	Mauri Salo /kesk	Päivi Lipponen /sd
jäs.	Hannu Hoskonen /kesk	Marjo Matikainen-Kallström /kok
	Anne Kalmari /kesk	Petteri Orpo /kok
	Matti Kangas /vas	Markku Uusipaavalniemi /kesk
	Toimi Kankaanniemi /kd	Ulla-Maj Wideroos /r.
	Jouko Laxell /kok (osittain)	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Kulovesi.